

SLOVO ÚVODEM
Vážení čtenáři,

opět se ve spěchu chápu klapky počítače, abych se vám v tomto mimořádném prázdninovém dvojčísle přihlásil s malou úvahou, ke které jsem byl vlastně nepřímo donucen prožitkem slavnostní chvíle, o které vás informujeme na vedlejších stránkách. Když jsem totiž převzal od představitel Rady Evropy pana ředitele Bassiho Evropský diplom pro Národní park Podyjí a posléze procházel nově zrestaurovanou kaplí sv. Kříže na Karlštejně, místem, které mnoho znamenalo pro Karla IV. a je neméně významné pro nás všechny dnes, věřte mi, že se mou hlavou míhaly různé věci. Onen kus ručního papíru s červenou pečeti Rady Evropy je nepochybně potvrzením unikátní evropské hodnoty, která se skrývá za místním názvem Podyjí. Je však také formou uznání a poděkování. Snad i vyjádřením toho, že svou práci neděláme zbytečně, nesmyslně a úplně špatně. Je to povzbuzující zjištění právě v době, kdy příroda dostává všemožně na frak, lidé spolu často komunikují již jen neosobně elektronicky a měřítkem úspěchu je výhradně prosperita jednotlivce, či společnosti vyjadřovaná pouze v ekonomických jednotkách. Vlívá to trochu optimismu do žil všem kolegům z naší branže. A to bez ohledu na nedávno zveřejněná zjištění renomované agentury pro výzkum veřejného mínění posuzující společenskou prestiž různých profesí, ze kterého vyplynulo, že veřejnost si nejvíce považuje významu práce lékařů a vysokoškolských učitelů, uprostřed pomyslného profesního pelotonu bojují poslanci, a pole uzavírá uklízečka. Ochránář přírody se však do nominace onoho fiktivního závodu profesí vůbec nedostal.

(dokončení na straně 2)

Evropský diplom pro NP Podyjí

Ve čtvrtek 29. června 2000 proběhlo v prostorách Národní kulturní památky hradu Karlštejn slavnostní předání Evropského diplomu Rady Evropy Národnímu parku Podyjí, Národní přírodní rezervaci Karlštejn a Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty. Slavnost se uskutečnila za účasti ministra životního prostředí Miloše Kužvarta a ředitele Ředitelství pro udržitelný rozvoj Rady Evropy Tarcisia Bassiho.

Evropský diplom je ocenění, které Rada Evropy uděluje významným chráněným územím již od roku 1966. Zatím je takto oceněno přes 50 chráněných území ve více než 20 evropských zemích, která splnila přísné požadavky na přírodní hodnotu daného chráněného území i zabezpečení ochrany přírody a vhodného způsobu správy. V letech 1999 – 2000 proběhl v Radě Evropy proces důkladného prověření kandidátů na základě návrhu příslušných orgánů České republiky, včetně nezávislého expertního posouzení jednotlivých chráněných území. Zkoumány byly např. přírodní kvality území, právní zajištění jeho ochrany, způsob ochránářského managementu i sociálně-ekonomický kontext. Evropský diplom je

udělován na jasně ohraničené období pěti let a poté je opětovně prověřována oprávněnost jeho držení. Tímto způsobem je účinně zajištěna motivace jednotlivých zemí pokračovat v ochraně daného chráněného území.

Převzetím prestižního Evropského diplomu se naše oceněná chráněná území dostávají do významného společenství s takovými oblastmi, jako je např. Bělověžský národní park v Polsku, Národní park Bavorský les v SRN, či Národní rezervace Camargue ve Francii. Toto ocenění bylo uděleno českým chráněným územím vůbec poprvé.

Evropský diplom představuje zároveň vyjádření evropské sounáležitosti v ochraně přírody a nepochybně ocenění péče o přírodní dědictví nejen ze strany našeho státu, ale i místních obyvatel. Zároveň se však stává i důležitým závazkem České republiky.

Stručná charakteristika oceněných území:

Národní park Podyjí – vyhlášen v roce 1991 na rozloze cca 63 km². Ukázkou v ý j i m e č n ě zachovalého říčního údolí v zalesněné krajině na hranici s Rakouskem. Významná druhová pestrost rostlin a živočichů podmíněná polohou chráněného území na rozhraní

dvou biogeografických soustav. Národní přírodní rezervace Karlštejn – vyhlášena v roce 1955 na rozloze

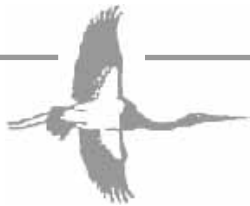
(dokončení na straně 2)

Obsah:

Slovo úvodem ...	1
Evropský diplom pro NP Podyjí	1
Vodní turistika na Dyji - ano či ne ?	3
Rostlinné invaze	4
Zprávy z národního parku	6-8
Neradi vidíme	9

Žije v Podyjí	9
Příroda a kultura	10-11
Ze sousedního břehu	11
Polemika	12-13
Pro naše návštěvníky	14
Chráněná území České republiky	15
Připravili jsme pro Vás ...	16

Vážení čtenáři,

(dokončení ze strany 1)

Nevim, jak budu tlumočit ještěrkám zeleným, čápu černému, či ostroretkám stěhovavým, že obdrželi diplom až z Evropy. Předpokládám však, že je tyto věci velkého světa zas tak nezajímají. Je mojí povinností proto předat tuto zprávu a poděkování alespoň vám lidem, kteří jste s Podyjím všemožně spjati, byť jen tak, že jej máte rádi a žádné další instituce, které by asistovaly této vaší lásce, nepotřebujete. Jsem přesvědčen, že jakoliv projevený kladný postoj jednotlivce k tomuto území jej účinně pomáhá chránit a zachovat. Nezáleží na tom, jste-li místní nebo Eskymák, zaměstnanec Správy NP či kosmonaut, starosta nebo poslanec.

Evropský diplom je zcela jistě i oceněním vás, kteří nás čtete – za vaši práci pro Podyjí, postoje, podporu i za vaše sympatie.

Ing. Tomáš Rothrockl,
ředitel Správy NP Podyjí

Evropský diplom ...

(dokončení ze strany 1)

cca 15 km². Zaujímá jádrovou část CHKO Český kras. Jedná se o unikátní ukázkou zachovalé krajiny na vápencovém podloží. Výskyt typických jevů živé a neživé přírody, včetně kriticky ohrožených druhů rostlin a živočichů.

Chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty – vyhlášena v roce 1980 na rozloze cca 715 km². Od roku 1996 je biosférickou rezervací UNESCO. Rozlehlé pohoří na hranici se Slovenskou republikou zaujímá část nejzápadnější partie Karpatského oblouku. Malebná krajina se vyznačuje typickými květnatými druhově bohatými loukami.

Za zmínku zde stojí jistě i představení Rady Evropy. Je to mezinárodní organizace, založená 5. května 1949 se sídlem ve Štrasburku. V současnosti je členem 41 států, tedy i Česká republika a všechny evropské země, včetně Ruska. Jejím cílem je posilovat demokracii, lidská práva a zákonodárství v členských státech. Od roku 1989 se zaměřuje zejména na státy střední a východní Evropy. Velmi obsáhlé jsou aktivity této organizace na poli ochrany životního prostředí, ochranu přírody nevyjímaje.

K Evropskému diplomu, který byl NP Podyjí udělen, jsou připojena následující doporučení Rady Evropy, jejichž naplňování povede k uchování nebo zlepšení ochrany přírody v národním parku:

4. je třeba udržovat přeshraniční spolupráci se Správou NP Thayatal při koordinaci řízené ochrany říčního údolí Dyje/Thaya.

Tato doporučení postihují skutečně vybrané aktuální palčivé pro-

Zástupci oceněných organizací s Evropskými diplomy: zleva vedoucí Správy CHKO Český kras Dr. Pondělíček, ředitel Správy NP Podyjí Ing. Rothrockl, ředitel direktorátu Rady Evropy pan Bassi, ministr ŽP Dr. Kužvart, vedoucí Správy CHKO Bílé Karpaty Dr. Dolejský

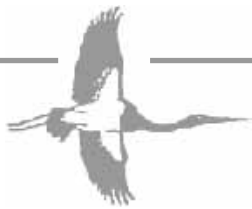
1. je třeba upravit provoz vodní elektrárny ve Vranově, která leží proti proudu nad územím NP Podyjí tak, aby byl zaručen z ekologického hlediska přijatelný průtok vody,
2. je třeba nadále uplatňovat politiku různorodého využití půdy ve 3. zóně národního parku i v ochranném pásmu a politiku výkupů půdy v 1. a 2. zóně národního parku,
3. je třeba nalézt uspokojivé řešení problému vlastnictví lesů, na které jsou vznášeny nároky ze strany obcí, například poskytnutím náhradních lesních ploch mimo vlastní území národního parku,

blémy NP Podyjí a jejich řešení nelze nadále opomíjet. Ocenit je proto nutné i slova pana ministra Kužvarta, který veřejně při příležitosti udělování Evropských diplomů přislíbil veškerou pomoc Ministerstva životního prostředí v této věci. Evropský diplom vnímáme nepochybně nejen jako pochvalu, ale především jako závazek. Závazek, se kterým se jistě s pomocí všech zainteresovaných institucí, obcí i vás, našich čtenářů a spolupracovníků, vyrovnáme. Je to prestižní věc nejen pro naši organizaci, ale i pro českou ochranu přírody, kterou tímto reprezentujeme v rámci evropského kontinentu.

- tor -

Slavnostního setkání na Karlštejně se zúčastnil i přednosta Okresního úřadu ve Znojmě Ing. Josef Sedlák (v popředí vlevo)

Vodní turistika na Dyji - ano či ne ?

Český národ se vždy pravidelně na začátku letních prázdnin z velké části přemění na národ vodáků. Stále rostoucí popularita sjíždění řek na kanoích, raftových člunech či netradičních plavidlech láká milovníky dobrodružství k návštěvám alpských, skandinávských či jiných divokých vod.

Zdaleka však nelze tvrdit, že s možností téměř neomezeného cestování po světě naše tradiční bašty vodáckého sportu, a to zejména české řeky Vltava, Lužnice, Sázava, Otava či Ohře ztrácejí na popularitě a už nelákají jako dříve. Ba právě naopak. Vodáctví jako finančně poměrně nenáročná a zároveň hezká a dobrodružná forma pobytu v přírodě láká čím dál víc. Vedle spousty krásných zážitků, navázaných kamarádství a utužování pozitivního vztahu k přírodě u většiny vodáků, přináší „matce přírodě“ i spoustu stresových faktorů. Krátce řečeno, vodáků je na „střeše Evropy“ moc a vhodné vody ke splouvání daleko méně. Sjížděné řeky se o prázdninách mění v rušné dopravní tepny s permanentně halekajícími výletníky a s množstvím legálních či živelních tábořišť na obou březích. Hygienická i estetická úroveň těchto míst má pak s plynoucími prázdninami prudce sestupnou úroveň.

Dyje v úseku mezi Vranovem a Znojmem samozřejmě láká vodáky od nepaměti. Před rokem 1990 bylo území nepřístupné díky existenci hraničního pásma a dříve než tento druh aktivit zde mohl zakořenit, došlo k vyhlášení Národního parku Podyjí, jako nejvyššího možného stupně ochrany přírodních hodnot a tudíž k opětovnému vyloučení této činnosti. Vodáci se však i nyní, 9 let po vyhlášení parku stále ptají: proč tam nesmíme a budeme se tam někdy moci podívat? Na první část otázky je několik protože a na druhou kategorické NE, pokud národní park má být národním parkem a pokud ochrana přírodních hodnot je opravdu celospolečenským zájmem, jemuž ostatní využití území musí být podřízeno tak, jak říkají příslušná ustanovení zákona č.114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Pomineme-li důvody právní (a je jich celá řada), co by vlastně znamenala vodácká turistika pro národní park? Tok

Dyje na území parku prochází výhradně 1. a 2. zónou, kde volný pohyb veřejnosti (tedy i výstup z lodi na břeh) není dovolen. Na celém tomto úseku (více jak 40 km) navíc není na české straně žádné trvalé osídlení ani žádné zařízení pro vodáky (tábořiště, kemp, občerstvení, WC) a je pochopitelně v zájmu ochrany parku nová zařízení tohoto druhu nebudovat. Dyjské údolí je navíc domovem četných druhů chráněných a ohrožených druhů živočichů. Provozováním vodní turistiky a souvisejících aktivit by došlo k přímému ohrožení jejich stanovišť, a to zejména v jarních a letních měsících. Některé druhy, kterým přítomnost člověka vysloveně vadí, by údolí Dyje prostě opustily.

Řeka Dyje v národním parku v úseku více jak 20 km tvoří státní hranici s Rakouskem, přičemž tato hranice prochází středem řeky. Dyje nemá statut splavného hraničního toku, to znamená mimo jiné, že čeští vodáci by směli využívat jen levé poloviny koryta a rakouští pravé. Vzhledem k charakteru toku toto

není možné při plavbě dodržet. Další technický problém plavení po Dyji je spjat s velmi malým množstvím vody, které po většinu dne protéká korytem řeky v národním parku. Toto množství je bohužel podmíněno režimem Vranovské hydroelektrárny. V období mezi energetickými špičkami protéká v Dyji minimum vody, často dochází až k obnažování říčního dna a tok je technicky nesjížděný. Ke zvýšení průtoků dochází nepravidelně, krátkodobě a vždy na základě požadavku energetického dispečinku, nikoliv s ohledem na případnou plavbu. Může tedy dojít k velmi absurdní situaci, že posádce, odpočívající na břehu, vlna ujede a loď se až do večera octne na suchu.

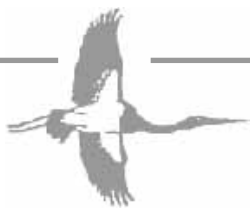
Úsek řeky v národním parku končí více jak 5 km dlouhým vzdutím Zno-

jenské přehradu, která slouží jako odběrné místo pitné vody a kde je jízda na lodích i pohyb veřejnosti v okolním terénu vyloučen podle předpisů vodohospodářských a hygienických. Vynechání tohoto úseku a naložení plavidel dříve (např. v lokalitě Devět mlýnů pod Hnanicemi) není rovněž možné, neboť neexistují příjezdové komunikace pro veřejnou dopravu.

Tolik asi ke všem zásadním důvodům, které vylučují provozování vodáctví v kaňonu Dyje mezi Vranovem a Znojmem. Zcela zásadní samozřejmě zůstává hledisko ochrannářské, údolí Dyje je nejcennější partií národního parku a pokud připustíme jakýkoliv negativní vnější zásah do těchto partií, pak ochrana zbytku území parku je bezpředmětná. Obdobný přístup a pravděpodobně ještě tvrdší lze očekávat i od rakouské strany. Národní park Podyjí proto i nadále zůstane pro veřejnost přístupný pouze relativně hustou sítí turistických stezek a cyklostezek, což lze považovat za při-

jatelnou nabídku poznávání tohoto jedinečného chráněného území.

Pokud však výjimečně zahlédnete na Dyji nějaké plavidlo, vězte, že se pravděpodobně jedná o loď s osádkou z některých institucí při výkonu povolání. Pro Správu NP Podyjí je tento způsob dopravy prakticky jedinou možností zajišťování likvidace invazních rostlin (viz článek na jiném místě), či likvidace odpadků produkovaných občany a návštěvníky Vranova. Povodí Moravy musí zabezpečit tímto způsobem údržbu říčního koryta a břehových porostů, tedy činnosti vyplývající ze zákona. Obdobně Policie ČR vykonává občasné povinnosti vyplývající z ostrahy státní hranice.

Rostlinné invaze

Význam slova invaze jistě není třeba vysvětlovat. Překvapivé však může být zjištění, že se invaze vyskytují i ve světě rostlin a živočichů. Termínem „invazní“ biologové označují takové druhy, které se ze své původní vlasti dostaly do jiné oblasti světa a tam se začaly agresivně šířit a mnohdy i vytlačovat domácí rostliny a živočichy. Mohou tedy zcela vyhubit některé vzácné druhy nebo zničit vyvážená společenstva. Výskyt invazních druhů ve zvláště chráněných územích znamená velké nebezpečí nehledě k tomu, že některé představují i přímé zdravotní riziko pro člověka.

Do zmiňované kategorie lze zařadit i některé druhy rostlin a živočichů vyskytující se na území Národního parku Podyjí, jeho ochranného pásma a bezprostředního okolí. Oddělení terénní služby Správy NP Podyjí se již několik let intenzivně zabývá kontrolou výskytu a likvidací nejnebezpečnějších invazních rostlin. Patří k nim bolševník velkolepý, netýkavka žláznatá, všechny křídlatky a pajasan žláznatý.

Křídlatka - celkový vzhled, vpravo srovnání listů křídlatky japonské (nahore) a křídlatky sachalinské (dole)

Křídlatka japonská (*Reynoutria japonica*), **křídlatka sachalinská** (*R. sachalinensis*), **k. česká** (*R. bohemica*)

jsou vytrvalé rostliny příbuzné šťovíkům a rdesnům. Z podzemních oddenků vyráží každý rok nové duté, až 3 m vysoké lodyhy s velikými (15 – 40 cm) srdčitými listy. V červenci až říjnu nesou ve vrcholové části bohaté převislé hrozny droboučkových bílých kvítků. Semeny jsou křídlaté nažky podobné plané pohance. Na podzim nadzemní části usychají, rost-

lina přežívá v oddencích.

Oba druhy křídlatek pocházejí z východní Asie, byly k nám dovezeny koncem 19. století jako okrasné a medonosné, krátký čas se též používaly jako krmné (pro lesní zvěř a skot). V našich podmínkách vytvářejí plodného křížence křídlatku českou. Všechny druhy mají obdobné nároky na prostředí. Vyhledávají vlhké, živinami bohaté půdy (břehy vod, rumiště, stinné křoviny, lesy), ale přežívají i podél cest, v plotech a na železničních náspech a nádražích. Zřídka vytváří klíčivá semena, šíří se hlavně úlomky podzemních oddenků (vyklíčí i z 1 cm³) nebo zelených částí rostliny. Na větší vzdálenosti mohou být úlomky přeneseny vodou, častý je i transport člověkem (např. s vytěženou zeminou).

Na území NP Podyjí a jeho ochranného pásma mapuje Správa NP Podyjí 32 lokalit výskytu křídlatky, většinou malých porostů. Křídlatku většinou nelze likvidovat pouze mechanicky, v Podyjí používáme kombinaci mechanické a chemické likvidace. Koncem sezóny, kdy jsou rostliny nejcitlivější na herbicid, dosahují už výšky přes 2 m, takže postřik by byl obtížný a hrozilo by zasažení okolních porostů. Proto je křídlatka v červnu vytrhána nebo pokosena a postřik se pak provádí na zmlazený porost, který dosahuje výšky do 1 m. Největší problémy může způsobit likvidace vytěžené hmoty. Nejspolehlivější je usušení a spálení. Kompostováním může vzniknout nová lokalita výskytu. Sami jsme byli svědky toho, že po uložení zhruba 1 m³ hmoty do vydlážděného prostoru křídlatka dokázala sama ze sebe nejen zakořenit a znovu vyklíčit, ale po vytrhání ještě i zmladit.

Netýkavka žláznatá (*Impatiens glandulifera*)

je jednoletá lysá, až 2 m vysoká rostlina. Pevná, většinou nevětvená lodyha s velkým obsahem vody nese v kolénkách vstřícné, široce kopinaté listy se zubatým okrajem, ve vrcholové části pak hrozny 1,5 – 2 cm velkých růžových pyskatých květů s nitovitým přívěskem (tzv. ostruhou). Kvete od konce června do října, květy výrazně voní po přežralých až nahnilých broskvích. Dužnaté zelené tobolky obsahují po 3 – 5 hnědočerných oblých semenech 2 – 3 mm velkých,

kteřá za zralosti při sebemenším doteku nebo otřesu vystřelují až přes metr daleko. Jedna rostlina dokáže vytvořit více než 100 semen.

Netýkavka žláznatá je původem z Himálaje, ve 20. letech byla k nám dovezena jako okrasná a medonosná. V zahradách (a příbuzné druhy i jako pokojové) se pěstuje dodnes pod názvem balzamína. Upřednostňuje plně osluněná stanoviště s mokrou až podmáčenou půdou, ale je schopna se šířit i do lesních porostů. Rozsáhlé porosty byly dokonce nalezeny i na šterkových železničních náspech. Šíří se výhradně semeny, aktivně vystřelovanými. Na velké vzdálenosti snadno semena přenáší voda, možný je také přenos na podrážkách bot nebo ve vzorcích pneumatik.

V NP Podyjí byla netýkavka žláznatá zatím nalezena pouze v břehových porostech Dyje a Junáckého potoka, kde však tvoří rozsáhlé porosty a lemují oba toky v podstatě po celé délce. Výhodou je její jednoletost, k dosažení likvidace tedy stačí zabránit dozrání semen. Jednotlivé rostliny lze poměrně snadno vytrhávat, kosení se doporučuje jen u rozsáhlejších populací, protože z kořenového krčku či dolních kolének často vyráží náhradní lodyha s květy – pokosený porost je tedy nutno následně kontrolovat. Vytěženou hmotu je nutno rozložit na slunci nebo kompostovat na pevném podkladu (beton,

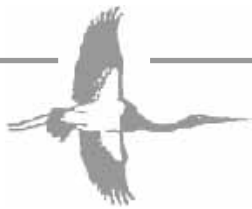

Netýkavka žláznatá (*Impatiens glandulifera*)

asfalt), či ve tmě, za vlhka snadno opět zakořeňuje (i z kolének), hrozí i vyklíčení již dozrálých semen.

Bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*)

je dvouletá až vytrvalá rostlina z čeledi

Likvidace Bolševníku velkolepého

mrkvovitých za květu dosahující až 3 m výšky. V obrysu okrouhlé listy, které mají až 1,5 m v průměru, jsou dělené do ostře špičatých úkrojků a vytvářejí hustou přízemní růžici. Dutá, dole až 10 cm tlustá lodyha, nese v červenci až srpnu až metrový okolík bílých či narůžovělých kvítků, později plochých, podélně žebnatých semen. Lodyha a listové řapíky jsou krátce žláznatě štětinaté a zvláště v dolní části červeně tečkované. Celá rostlina je jedovatá, kontakt pokožky se šťávou rostliny může vyvolat kožní alergickou reakci podobnou puchýřům po spáleninách. Následky se zhoršují vystavováním zasažené kůže přímému slunci. Nejcitlivější bývají osoby náležející k fototypu 1 (světlá pokožka a vlasy).

Bolševník velkolepý pochází z jihovýchodní Asie, k nám byl dovezen ve 2. polovině 19. století ze západní Evropy jako okrasná rostlina. Ze zámeckých parků se dostal do volné přírody, kde se agresivně šíří prostřednictvím semen, která mohou být přenášena zvířaty, větrem, ale zejména vodou. Vyhledává vlhké biotopy s dostatkem slunečního záření (pobřeží, vlhké louky, meliorační strouhy), ale je schopen růst i v lesích, podél cest a na železničních náspech. Podobný bolševník obecný (*Heracleum sphondylium*) dosahuje maximálně poloviční výšky, okolíky v průměru měří maximálně 20 cm a listové úkrojky jsou širší, pouze tupě zašpičaté. Neobsahuje jedovaté šťávy a je

naším domácím druhem, který se běžně vyskytuje na zahradách, v příkopech, na vlhkých loukách a v pobřežních porostech.

Na území NP Podyjí a jeho ochranného pásma se zatím bolševník vyskytuje jednotlivě nebo v malých populacích (do několika desítek exemplářů), na celkem pěti lokalitách, takže je možné jej likvidovat pouze mechanicky. Nejspolehlivější metodou je vyrývání – je nutno odstranit co největší část kořene, aby rostlina znovu nevyrazila. Je možné i vysekávat okolíky se semeny. Tato metoda využívá faktu, že většina jedinců bolševníku plodí pouze jedenkrát za život. Slabinou této metody je však nutnost osekávání až po odkvětu a založení semen. Je-li bolševník posečen příliš brzy, často dokáže vykvést za několik týdnů znovu, a to i na lodyze vysoké jen několik centimetrů, takže se nový okolík často ztratí v okolním porostu a semena mohou nerušeně dozrát. Je také nutno spolehlivě zlikvidovat posečené části (nejlépe ohněm), protože semena bolševníku jsou schopna dozrát i na useknuté lodyze. Z výše uvedených důvodů se běžně kosení porostu, v němž se vyskytuje bolševník, nepovažuje za vhodnou metodu likvidace.

Pajasan žláznatý (*Ailanthus glandulosa*)

je až 20 m vysoký strom s hladkou šedou až nažloutlou kůrou, mladé větve jsou žlutočervené, chlupaté. Opadavé listy jsou lichozpeřené, podobné jasanu, ale lístky nemají zubatý okraj, maximálně u báze 2 – 3 zuby či vlny. Po opadaných listových řapících zůstávají na větvích

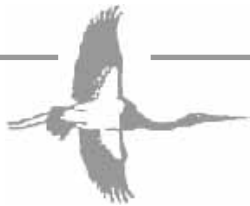
výrazné stopy. Na koncích mladých větví vyrůstají bohaté laty drobných zelenavých kvítků. Kvete v červenci, plody jsou křídlaté nažky se semenem uprostřed délky křídla.

Pajasan je původní v Číně, zejména v posledních 30 – 40 letech byl zejména pro svou odolnost často vysazován v městských parcích a alejích. Pyl pajasanu je však významným alergenem. Zplaňuje na staveništích, rumišťích a pustých místech, vyskytuje se ale i v lesních porostech. Semeny se šíří obtížně, ale vytváří hojně kořenové i pařezové výmladky, takže po uchycení jedné rostliny rychle vzniká kruhově se rozšiřující porost. Na území NP Podyjí byly nalezeny dva takové porosty. Nejspolehlivějším způsobem likvidace je tzv. kroužkování – obvod kmene se zbaví kůry a lýka v pruhu minimálně 15 cm širokém, strom pak zaschne.

Mezi invazní druhy rostlin vyskytující se v Národním parku Podyjí je samozřejmě nutno zařadit i trnovník akát, jehož likvidace je však především záležitostí lesnickou. Na území parku byly jednotlivě zaznamenány i další invazní rostliny, např. třapatka dřípatá (*Rudbeckia laciniata*) nebo slunečnice topinambur (*Helianthus tuberosus*), výše popsané druhy však ohrožují přírodu Podyjí nejvíce. Budete-li mít podezření, že se některý z těchto druhů vyskytuje ve vašem okolí, případně, že jste jej našli na území NP Podyjí, informujte, prosím, pracovníky Správy NP Podyjí. V případě vašeho zájmu vám i ochotně poradí či pomohou s případnou likvidací na vašich pozemcích. Můžete tak pomoci zachování přírodního bohatství Podyjí. – kar -

Pajasan žláznatý - kvetoucí větévka, vpravo hrozen křídlatých plodů a celkový tvar stromu

EUROPARC Česká republika

Jak jsme vás již informovali v minulém čísle zpravodaje, začátkem roku byl položen základ národní sekce Federace EUROPARC. K jejímu slavnostnímu ustavení došlo dne 27.června 2000 v Křivoklátě. Stalo se tak díky stávajícím českým členským organizacím EUROPARCu, jimiž jsou správy Krkonošského národního parku, Národního parku Podyjí, Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava a Správa CHKO ČR. Národní sekce, která se nazývá EUROPARC Česká republika, má svůj schválený statut, ve kterém jsou mimo jiné deklarovány i hlavní společné cíle, kterými především jsou:

- koordinace činnosti členů sekce v rámci Federace EUROPARC
- podpora cílů a strategie Federace EUROPARC
- iniciace a koordinace aktivit Federace EUROPARC v České republice
- podpora komunikace mezi velkoplošnými chráněnými územími v České republice
- podpora mezinárodních vztahů v ochraně přírody

Oficiálním představitelem – prezidentem sekce – byl zvolen RNDr. Petr Hůla, zástupce vedoucího Správy CHKO Křivoklátsko. Slavnost poctila svojí návštěvou výkonná ředitelka Federace EUROPARC paní Eva Pongratz, která ve svém vystoupení zdůraznila přínosy zřízení naší sekce pro evropskou i českou ochranu přírody. Kromě dalších hostů se akce zúčastnili i ředitelé všech členských organizací.

Federace EUROPARC, která sdružuje na 325 členů, většinou správ evropských chráněných území různých kategorií, patří nepochybně k velmi aktivním panevropským ochrannářským organizacím. Zejména její pomoc ochrannářským subjektům z bývalého východního bloku je neoddiskutovatelná. Je proto dobré znamení, že

integrace do této struktury z naší strany probíhá a že EUROPARC Česká republika vznikla spontánním procesem „zdola“. Přejme si, aby byla sdružením funkčním, které bude zastřešovat a koordinovat různé potřebné aktivity a zároveň bude důstojným reprezentantem české ochrany přírody v evropském rámci. -tor-

Ze slavnostního zasedání EUROPARC v ČR

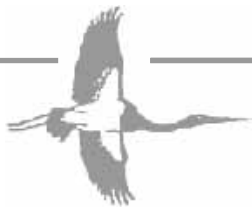
Národní park dětem

Návštěvnícké středisko Správy NP Podyjí v Čížově bylo ve dnech 22. - 25. května zadáno dětem z okolních základních škol. V rámci Evropského dne parků pracovníci správy připravili program, který postupně navští-

vili žáci ZŠ v Šumné, Mašovicích, Horním Břečkově a Vranově nad Dyjí. Program zahrnoval vedle výkladu či filmu o Podyjí i přírodovědné soutěže, testy a besedu se sokolníky včetně prezentace živých dravců. -kk-

Blahopřání vítěznému družstvu z Horního Břečkova

Exkurze po chráněných územích Znojemska

Již druhou turistickou sezónu má veřejnost možnost seznamovat se s Národním parkem Podyjí na exkurzích s odbornými průvodci. 17. června se v rámci tohoto cyklu mohli zájemci poprvé vypravit i za hranice parku. Cílem akce bylo přiblížit zúčastněným některé přírodní rezer-

Manželé Škorpíkovi při odborném výkladu

vace a přírodní památky Znojemska. Trasa byla delší než obvykle, zabíhala až za Vranovskou přehradu, proto byl k přemístování mezi jednotlivými lokalitami tentokrát netradičně použit autobus.

Výprava postupně navštívila přírodní památky Červený rybníček, Cínová hora, Uherčická louka a rezervace Růžový vrch, Bílý kříž a U Doutné skály. Fundovaný výklad na jednotlivých stanovištích podávala Mgr. Vlasta Škorpíková z Referátu životního prostředí Okresního úřadu Znojmo. O zajímavé doplnění výkladu se postaral Ing. Martin Škorpík, náměstek ředitele Správy NP Podyjí. Mimo jiné přiblížil veřejnosti některé lokality po stránce entomologické, čímž byla částečně nahrazena entomologická exkurze do Podyjí, která byla v květnu zrušena z důvodů nepříznivého počasí.

-mj-

Zemský hejtman Pröll (uprostřed) a ředitel Thayatalu Brunner při pokusu dirigovat moravskou muziku Veronica

Nationalpark Thayatal slavnostně předán veřejnosti

Neděle 21. května byla jistě slavnostním dnem pro naše rakouské kolegy i pro celý NP Thayatal. V rámci slavnosti, která se konala v Hardeggu, byl veřejnosti otevřen NP Thayatal, který byl oficiálně zřízen k 1. lednu 2000. Nechyběly projevy vzácných hostů – ministra životního prostředí pana Molterera i zemského hejtmana pana Prölla. Mimochodem, oba obdrželi od zdejší Správy NP Podyjí malý dar v podobě uměleckých děl. Lidová slavnost s rozsáhlým kulturním programem

plným muziky a pouličních divadel, v rámci kterého se neztratil i moravský folklór v podání cimbalovky Veronica z Brna, přilákala na tisícovku převážně místních lidí. Pestrou nabídku pochutin zdejší produkce doplnil i stánek firmy Znovín nejen specialitami z vinice Šobes. Je dobré, že nově vzniklé chráněné území dalo podnět k srdečnému setkání lidí. Mezi příchozími z naší strany nechyběli ani přednosta Okresního úřadu Znojmo pan Ing. Sedlák a starosta Vranova pan Watzinger.

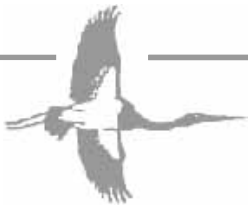
- tor -

Dohoda s Památkovým ústavem v Brně podepsána

Dne 30. května 2000 podepsali ředitelé Památkového ústavu v Brně PhDr. Jaromír Míčka a Správy NP Podyjí Ing. Tomáš Rothrockl na zámku ve Vranově nad Dyjí dohodu o vzájemné spolupráci. Byla tak završena snaha obou organizací definovat společné zájmové oblasti a přispět k vyšší úrovni spolupráce zahrnující ochranu přírodních a kulturních hodnot v NP Podyjí. Ke konkrétním

výstupům nepochybně patří například společná péče o soubory nemovitých kulturních památek v daném území, rekonstrukce lesoparkových úprav a historické komponované krajiny v širším areálu zámku ve Vranově, průzkum a záchrana především drobné církevní architektury, či podíl odborníků – památkářů na vedení exkurzí pro veřejnosti.

-tor-

Světový den životního prostředí

5. června si celý svět připomněl významnou událost ekologického kalendáře - Světový den životního prostředí. Tento svátek vyhlásilo Valné shromáždění Organizace spojených národů v roce 1972. Jak uvádí materiály Informačního centra OSN sídlícího v Praze: „Inspiruje jedince, vlády, nevládní organizace,

komunity a mládežnické skupiny, obchodní a průmyslové společnosti i média k činům přispívajícím ke zkvalitňování životního prostředí.“ Téma pro letošní rok bylo „2000 – Milénium životního prostředí – čas k činům“.

Správa Národního parku Podyjí připravila pro příchozí ve svém

Jedna z vystavovaných prací

Návštěvy ze Slovenska

Koncem června navštívili národní park dvě mimořádně milé návštěvy ze Slovenska. Podyjí si prohlédli pracovníci Národního parku Muráňská planina a Státních lesů Tatranského národního parku. Návštěvy kolegů ze správ jiných chráněných území České republiky nejsou v naší práci ničím výjimečným, kontakty se správami na Slovensku však přece jenom díky rozdělení Československa utrpěly. Doufejme, že na červnová setkání navážou schůzky další, neboť setkání profesních kolegů bývají většinou nejen milá, ale i užitečná pro obě strany.

návštěvnickém středisku v Čížově program věnovaný tomuto datu. Kromě možnosti vyslechnout přednášku či shlédnout videofilm o národním parku, byla návštěvníkům k dispozici i menší výstava dětských výtvarných prací. Obrázky, zapůjčené z Domu dětí a mládeže v Šumné, byly ve středisku k vidění až do 18. června.

– mj –

Odbornou exkurzi lesníků z Vysokých Tater provázel náměstek ředitele Dr. Ing. Tomáš Vrška (vpravo)

Podyjí na veletrhu muzeí

Po celé řadě úspěšných akcí, jakými byly např. výstavy, přednášky či exkurze, využili zaměstnanci Správy NP Podyjí a Jihomoravského

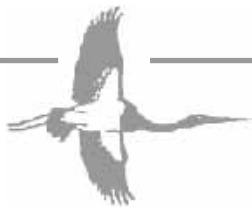

Návštěvník veletrhu zkouší informační systém

muzea ve Znojmě k prezentaci výsledků své dlouhodobé spolupráce arénu 5. veletrhu muzeí ČR. Na této akci, která probíhala ve dnech 24. – 26. května v Třebíči, ve svém stánku předváděli model informačního systému využitelného ve výstavních prostorách nebo badatelnách. Předváděný projekt byl založený, jak je pro dnešní dobu příznačné, na výkonném počítači a digitalizovaných mapových souborech. K mapovým podkladům byly přiřazeny obrazové a textové soubory podávající informace např. o významných jevech, fauně, flóře a stavbách v Podyjí. Úspěch vystavovatelů ze Znojemska potvrzovala hojná účast návštěvníků u společného stánku.

-ja-

- kk -

NERADI VIDÍME

Vandalové v národním parku

Jednou z činností, kterou se Správa NP Podyjí zabývá, je pořízování a údržba zařízení, sloužících turistické veřejnosti. Toto souhrnné označení zahrnuje kilometry značených cest a stezek včetně tří visutých lávek přes řeku Dyji, terénní značení a informační tabule. Patří sem i přístřešky se stoly a lavicemi a mnoho dalších upravených míst s lavičkami, kde unavený poutník může spočinout a třeba se i občerstvit douškem pramenité vody.

Každý si jistě dovede představit, že na údržbu těchto zařízení je každý rok vynaložena nemalá finanční částka. Navíc je však třeba počítat i s dalšími náklady, spojenými s odstraňováním následků řádění vandalů.

Bohužel ne každý z mnoha tisíc návštěvníků, kteří ročně zavítají do Národního parku Podyjí, se přichází potěšit z krásné přírody a načerpat novou sílu. Jsou i tací, které sem přivádí jiné úmysly. Chtějí si zřejmě dokazovat svoji „statečnost, sílu a odvahu“. Hází tedy kamením na střechy přístřešků, ohýbají a ničí plechové tabule i dřevěné podložky, houpačí se na zavěšených lávkách. Někdy dokonce i kradou. Zůstává po nich rozbitá střešní krytina, zničené a vyvrácené terénní značení, jindy jsou to utrhaná mostní táhla a polámaná prkna mostovek či prázdná místa po stolech a lavicích. Kdo jsou tito lidé? Málokdy je někdo viděl při činu. Škody nahlášené na policii skončily prozatím vždy stejně, a sice lakonickým oznámením: „pachatel neznámý“.

V roce 1999 činily náklady na odstranění škod po vandalech na zařízeních pro turisty v národním parku téměř 80 tisíc korun. Co k tomu dodat? Jsou to peníze z naší společné kapsy.

-jur-

Mlok skvrnitý

(Salamandra salamandra)

Zamyslíme-li se nad tím, které druhy živočichů jsou opravdu typické pro území Národního parku Podyjí, na jednom z prvních míst napadne většinu odborníků i ostatních pečlivých pozorovatelů přírody mlok skvrnitý. Tento svérázný obojživelník vyniká celou řadou neobvyklých vlastností a zároveň má k naší oblasti specifickou vazbu. Jako každý „správný“ obojživelník využívá v prů-

běhu svého života vodní i suchozemské prostředí. Na vodu je vázán rozmnožováním, které je mezi našimi obojživelníky dosti zvláštní. Jednak mloci nekladou vajíčka, jak to známe například u žab, ale rodí plně vyvinuté larvy velké okolo 3 cm, které jsou pokryty jen zbytky obalů, v nichž v těle matky trávily téměř dva roky. Druhou zvláštností je, že larvy nejsou kladeny do stojatých vod, jak je běžné u jiných druhů, ale většinou do drobných toků nebo pramenů. V národním parku byly nalezeny ve 14 potocích a 5 studánkách – nejpočetnější (až 100 larev na 100 m toku) jsou v části potoka Daniže, Klapérova potoka a samozřejmě také v potoce protékajícím Mločí údolím (dříve Salamandertal) pod Mašovicemi. V potocích jsou larvy velmi nenápadné, snáze si jich všimneme ve studánkách – někdy až čtyřicet jich bývá v Gruberově studánce na Devíti mlýnech. Larvální část vývoje trvá většinou od dubna do července, v letošním roce byly ale larvy kladeny už v půli března a někdy je lze ve vodách spatřit až do září. Když dorostou asi 6 cm délky ztratí ploutevní lem, vnější žábry a proměňují se v pravé suchozemce.

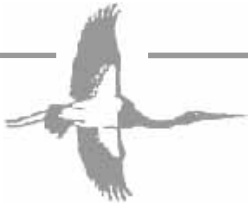
Teprve v této době se z nenápadné mramorované šedi maskující larvy postupně vytvoří typické černo-žluté

skvrnitě zbarvení. Jeho výstražný kontrast upozorňuje na jedovatost svého nositele. A skutečně – pozření dospělého mloka bylo prokázáno jen u několika živočišných druhů specializovaných na lov obojživelníků (např. užovka obojková) a dravce lovcího mloky systematicky neznáme vůbec. I člověku může jed mloka způsobit nepříjemnost. Při podráždění je vylučován pokožkou – pokud tedy s mlokem manipulujeme, a pak si potřísněnou rukou přeneseme kožní sekret do očí či úst, reagují sliznice palčivou bolestí. Jinak ale mlok člověku nebezpečný není, opravdu závažné zdravotní potíže by mohlo způsobit snad jedině jeho spolknutí ... Ve starověku a středověku byl ovšem objektem mnoha pověr, magických a travičských praktik. Nejznámější z nich je vyhazování mloků do ohně při požárech ve víře, že tento „zplozenec pekla“ v zájmu vlastního přežití plameny uhasí.

Dospělé mloky můžeme ve dne pozorovat hlavně za jarních a podzimních dešťů, někdy ovšem i za slunného počasí. V těchto obdobích vykonávají migrace ze zimovišť či do nich, nebo k vodě za účelem kladení larev. V letní sezóně jsou pak aktivní převážně v noci, za dne vylézají jen při intenzivnějších deštích. Loví totiž pomalé bezobratlé živočichy – nejčastěji slimáky a žížaly. Typickým životním prostředím mloka jsou listnaté lesy v údolích Dyje a jejích přítoků. Důležitý je dostatečný počet úkrytů – těmi mohou být kamenné sutě či zídky nebo nory hlodavců. V podobných úkrytech, pokud nepromrzají, mloci také zimují. Známa jsou i hromadná zimoviště, kde se shromažďují desítky jedinců ze širšího okolí.

Početný výskyt mloka dokládá mimořádnou záchovalost lesních porostů v Národním parku Podyjí. V sousední oblasti Vranovské přehrady se mloci vyskytují jen v ojedinělých údolích potoků v méně zastavěných částech, nejdale na západ byli zjištěni v povodí Želetavky u Police. Východně i západně od tohoto prostoru navazují rozsáhlá území, kde se mlok nevyskytuje vůbec. Naopak jižně v oblasti rakouského Waldviertelu mloci žijí, stejně tak jako v severněji položených údolích Jevišovky a Rokytné. I zde jsou ale podstatně vzácnější, než v Podyjí.

-ra-

Vranovské kulturní léto 2000

Správa zámku ve Vranově nad Dyjí, pracoviště Památkového ústavu v Brně, je známa jako výrazná kulturní instituce působící na území NP Podyjí. I její letošní aktivity to dosvědčují. Protože jsme chtěli vědět více o letošní nabídce pro veřejnost, navštívili jsme na státním zámku ve Vra-

Pořadatelem je Okresní úřad ve Znojmě, referát kultury, Obecní úřad Vranov nad Dyjí a naše organizace. V podstatě je to spolupráce trojstranná, je to již 18. ročník, na těch minulých se podíleli i jiní pořadatelé. Nakonec jsme u stávající formy spolupráce zakotvili po mnoha různých hledáních. Já se domnívám, že to je akce, která je lidmi živě přijímaná, a to není fráze, má už svoji stálou klientelu i mezi občany Vranova a okolí.

nově pana Karla Janíčka a položili mu několik otázek.

Můžete nám, jako jeden z pořadatelů, přiblížit XVIII. ročník Vranovského kulturního léta?

Naše letošní aktivity směřují ke skutečně pestré návštěvnické klientele Vranovské přehrady. Na ní je orientován obsah Vranovského kulturního léta, čímž mám na mysli celkem 12 kulturních pořadů - koncerty vážné hudby, divadla, folkové koncerty, pořady lidové zábavy a lidové písně.

Rok od roku se jí snažíme vylepšovat s využitím zkušeností, které stále získáváme.

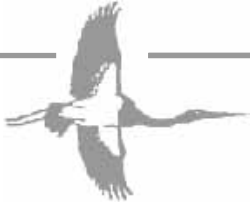
Poměrně nedávno zřízené galerijní prostory v obnoveném objektu bývalých zámeckých koníren jsou i letos využity. Můžete přiblížit jak?

Budova bývalých vozových kolen a koníren před zámkem byla dříve organickou součástí zámeckého areálu. Po roce 1945 ji převzal státní statek a zřídil tam sklad strojeného hnojiva, což tedy byla hrůza ve svých

důsledcích. Tímto využíváním památka strašně trpěla a byla již těsně před svým mučednickým exitem. My jsme jí převzali před patnácti lety a dlouho jsme sháněli finanční prostředky. Nakonec se nám podařilo vybudovat z poloviny objektu prostor pro výstavu, kde se snažíme už druhý rok předvést veřejnosti něco, co skutečně má úroveň a za čím by byla vidět i nějaká tvůrčí práce. Opět nepostupujeme sami, jsou to úkoly, které plníme ve spolupráci ještě se dvěma institucemi a to s Moravskou galerií v Brně a Jihomoravským muzeem ve Znojmě. Tato spolupráce je plodná: vloni tu byla výstava „Vranovská kamenina“ u příležitosti dvoustého výročí založení keramičky, letos je instalována výstava na téma „Šlechtický interiér na obrazech“. V podstatě jsme shromáždili obrazy ze 32 různých hradů, zámků, muzeí a galerií, které jsme doplnili z fondů pořadatelů, tedy Jihomoravského muzea, Moravské galerie a našich. Vytvořili jsme přehled toho jak asi vypadaly šlechtické interiéry měšťanské i zámecké na časové ploše zhruba od konce 18. do počátku 20. století. Soustředili jsme se nejenom na obrazy, ale i na to, abychom zachytili proces vznikání interiérů. Součástí výstavy je i prostora s autentickými ukázkami vzorků látkových tapet, různých vzorníků a obdobných artefaktů. Výstava končí takovou trochu nostalgickou reminiscencí, tedy už 20. stoletím (fotografie atd.). Lze říci, že v odborných kruzích se dostalo výstavě velmi pozitivního hodnocení. Úspěšná vernisáž byla 20. června, výstava potrvá do 30. září.

Jaký je zájem návštěvníků a jak byla stanovena výše vstupného?

Zájem je veliký, mne to až překvapilo. Návštěvnost je okolo 300 lidí denně, což je na výstavu opravdu hodně. Vstupné na výstavu stojí 20,- Kč. Kdo si ale koupí vstupné do zámku a současně jde i na výstavu tak za ni platí jen 5,- Kč.

Jaké jsou vaše další výstavní aktivity?

V tomto roce si připomeneme výročí 900 let první písemné zmínky o Vranově nad Dyjí. K této příležitosti jsme uspořádali v prostorách vedle pokladny výstavku dokumentů připomínající dějiny obce. V areálu zámku dále znojemská Naše čajovna ve spolupráci s námi otevřela výstavu čajové keramiky.

Děkujeme členu Rady NP Podyjí Karlu Janičkovi nejen za rozhovor, ale i za jeho osobní přínos k tomu, že se v Podyjí „něco děje“.

-tor-

Maliř Roman Havelka

Historie Vranovské plavby

Oba dva prázdninové měsíce hostí Obecní knihovna ve Vranově n. Dyjí výstavu „Vranovská plavba 1934 - 1992“, která je věnována, jak již název napovídá, historii lodního provozu na Vranovské přehradě. Kromě zhodnocení uvedeného období naznačuje i nově se otevírající možnosti lodní dopravy na Vranově. Výstava byla do Vranova přestěhována z prostor Městského úřadu ve Znojmě, kde byla k vidění do 25. června .

-mj-

Z výstavy Šlechtický interiér na obrazech

Šlechtický interiér na obrazech

Návštěvníci vranovského zámku si mohou v současné době kromě obdivování místních prostor doplnit vědomosti také na výstavě Šlechtický interiér na obrazech, uspořádané Památkovým ústavem v Brně, Moravskou galerií v Brně a Jihomoravským muzeem ve Znojmě. Kromě akvarelů, olejů a fotografií je atmosféra dokreslena i použitím dalších interiérových doplňků. Expozice je k vidění v Kočárovně státního zámku Vranov nad Dyjí až do 1. října tohoto roku.

-mj-

Roman Havelka – 50. výročí úmrtí

Dne 20. června uběhlo 50 let od úmrtí jednoho z nejvýznamnějších malířů, tvořících v Podyjí Romana Havelky. Téměř celý život a tvorba tohoto malíře-krajináře jsou spjaty s jihozápadní Moravou a zejména s okolím Bítova. Jemu i dalším umělcům, v kraji v minulosti i v současnosti působícím, budeme postupně věnovat více prostoru v dalších číslech Podyjského listí.

-kk-

ZE SOUSEDNÍHO BŘEHU

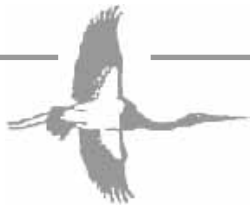
Seminář Federace EUROPARC v Hardeggu

Ve dnech 18. - 21. června uspořádala Federace Europarc za podpory rakouského Ministerstva zemědělství, lesního hospodářství, životního prostředí a vodního hospodářství v součinnosti se Správou NP Thayatal a Správou NP Podyjí celoevropský seminář „Základní standardy přeshraniční spolupráce chráněných území v Evropě“. Této významné odborné

akce se zúčastnilo na 30 předních odborníků, představitelů různých chráněných území a významných ochranných institucí. Přítomni byli i prezidentka Federace EUROPARC paní Patrizia Rossi, předchozí prezident pan Hans Bibelriether a výkonná ředitelka federace paní Eva Pongratz. Předmětem diskuse ve dvou pracovních skupinách byla studie zaměřená

na hodnocení kvality spolupráce chráněných území na společných hranicích států. Není náhodou, že k uspořádání této akce byl vybrán nově vzniklý útvar NP Podyjí – Thayatal. Exkurze, kterou obě správy v rámci semináře uspořádaly pro účastníky, ukázala nejen hodnoty zdejší přírody, ale i způsob péče o naše území a v neposlední řadě přispěla i k prezentaci rozvíjející se bilaterální spolupráce.

-tor-

Mufloni a ochrana přírody

V oblasti ochrany fauny je naše legislativa rozptýlena do pětilátky zákonů a dalších právních předpisů.

Vzhledem k tomu, že četné druhy uvedené jako silně či kriticky ohro-

jsou vyšší tam, kde je zvěř přikrmována, protože přežívá období, kdy by bez přikrmování přirozeně uhynula, a pak působí škody. Omezení přikrmování zvěře nebo jeho vylou-

žené jsou zároveň zvěří je zřejmé, že část odpovědnosti za jejich záchranu leží i na profesionálních lesnících, pokud vykonávají právo myslivosti v režijních honitbách, a na pracovnících národních parků na území těchto parků. Na druhé straně je zřejmé, že v některých honitbách (o oborách ani nemluvě) překročily stavy spárkaté zvěře únosnou míru a za neexistence velkých predátorů je plná zodpovědnost na těch, kdo vykonávají myslivost. Možnosti, jak snížit početnost přemožených býložravců jsou v podstatě tři: odlov, odchyt a zamezení jakéhokoliv přikrmování. Návrat velkých šelem je možností čtvrtou, nejlepší, ale mnohde zatím nereálnou.

Ve většině států USA je zakázáno zimní přikrmování zvěře. Toto opatření je velmi rozumné, snižuje škody zvěří okusem. Pokud vynecháme nepůvodní druhy -muflona, daňka, siku a pod.- je většina škod okusem způsobena srncem obecným a jelenem evropským. Tyto škody

čení by prospělo ochraně biodiverzity i ochraně lesa.

Nepůvodní druhy (obecně řečeno) by v národním parku neměly být vůbec. Pokud již tam jsou (akát, bolševník, muflon apod.) tak je třeba postupovat diplomaticky a postupně na jejich odstranění. Při terénní pochůzce Rady NP Podyjí, již jsem členem, jsme se dozvěděli, že správa parku dělá co může, aby se snížily stavy muflonů na území parku. Přestože výsledky této snahy jsou celkem patrné a naprosto věřím že se stíří ostošest, správa parku není schopna snížit jejich stavy na únosnou míru. Únosná míra je v normálním lese tolik kusů, kolik tam neudělá žádnou viditelnou škodu, únosná míra v parku je nula kusů. Evidentně správa parku nepoužívá dalších dvou metod a to je odchyt a zamezení přikrmování. Dokonce jsme se potkali na trase exkurze s jesličkami s čerstvě založenou vojtěškou.

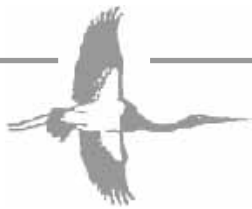
U toho přikrmování bych se rád

zastavil. Muflon je nejhorší nepřítel všech lesních porostů, loupe stromy, ničí semenáčky, nitrifikuje půdu. Sám jsem vegetarián, ale muflona bych s chutí zastřelil a snědl. Příslušní pracovníci v průběhu exkurze vysvětlovali, že přikrmování je nutné, že jinak by škody dělali mufloni jinde a že je třeba je soustředit mimo první zónu aby je bylo možné na vhodných místech odstřílet. Promiňte, ale připomíná mi to argumentaci babiček na náměstí Svobody v Brně - My je tady krmíme, aby jinde neškodili. Přitom právě přikrmování způsobuje, že škodí. Podobně je to s potkany - bylo by asi naivní přikrmovat tyto hlodavce na dvorku, aby vám ve sklepě nežrali brambory. A když už to dovedu k absurdnosti - zemědělci by na okraji pole mohli dělat zásypy pro hraboše, aby jim nežrali úrodu.

Chtěl bych zde vyslovit tuto hypotézu : pokud se okamžitě přestanou mufloni přikrmovat, začnou se odchytávat do záskoků a dalších odchytových zařízení a dále střílet - poškození porostů muflony bude menší a velmi rychle se dostane k normálu a možná se podaří tyto živočichy na území parku vymýtit. Pokud se bude jenom střílet a nekrmit - bude to pořád lepší než současný stav. Myslím, že správa parku by měla okamžitě přestat se zlovykem přikrmování. Je to nedůstojné. Pokud chce správa v těchto nepěkných praktikách pokračovat, pak požaduji aby byly přikrmovány rovněž veverky, ještěrky zelené, páskovky hajní a netopýři rezaví (ostatní druhy ne, protože jako člen Rady parku vím, že by na to nezbyly peníze).

Byl bych rád, kdyby na tento názor mohl někdo z parku i odjinud zareagovat.

RNDr. Mojmír Vlašín
člen Rady NP Podyjí, zoolog

Mufloni a ochrana přírody – „Kdo chce psa bít, hůl si vždy najde“

Když bylo rozhodnuto o likvidaci nepůvodní mufloní zvěře na území NP Podyjí, bylo většině zainteresovaných zřejmé, že to bude úkol nelehký a že na jeho splnění si budeme muset nějakou dobu počkat. Tím spíše že bylo a dosud je nesmírně obtížné zjistit, kolik vlastně muflonů v Podyjí žije. Přesnému zjištění počtu bránily a dosud brání členitý terén a také imigrace muflonů z lokalit mimo NP.

Od prvopočátku byly posuzovány všechny dostupné metody, které by vedly k radikálnímu snížení početních stavů mufloní zvěře v co nejkratší době a současně byly v souladu s platnými právními normami. Jediná metoda, řešící tento problém s dostatečnou účinností, je odstřel. Nevyžaduje nutnost stavět nákladná odchyťová zařízení, jejichž účinnost s délkou expozice výrazně klesá. U ulovených jedinců také odpadá

Poslední z možností, jak se nežádoucího muflona na území NP zbavit a která byla rovněž doporučována, totiž mufloní zvěř vyhladovět a přinutit ji přirozeně uhynout, mírné a téměř bezsněhé zimy bohužel neumožňují.

Vzhledem k velkému množství mufloní zvěře nebylo v prvních letech redukce problémem plnit plán odstřelu, přestože byl několikanásobně vyšší než v předcházejících letech. Jak bylo možné předpokládat, ani zvýšený počet ulovených muflonů nijak významně nepřispěl ke snížení jejich celkové početnosti. Té jsme se dočkali teprve poté, co bylo naprosto nekompromisně rozhodnuto, že výše odstřelu bude odpovídat počtu nasčítaných jedinců. Toto opatření mělo za následek výrazné proředění populace, které přineslo také viditelné snížení podílu mufloní zvěře na škodách na les-

povolen odstřel muflonů na společných lovech, byla povolena výstavba mysliveckých zařízení určených k lovu a také bylo povoleno kontroverzní zimní příkrmování (v našem případě spíše vnazení). Jediným cílem těchto opatření, z nichž u některých bylo nutné vyžádat souhlas příslušných orgánů státní správy, bylo maximálně usnadnit odstřel mufloní zvěře. Jak se v průběhu lovecké sezóny v roce 1999 ukázalo, byla všechna uvedená opatření účinná, jejich využití přispělo k dalšímu snížení početnosti mufloní zvěře na území NP Podyjí.

Popsaný stav a jeho řešení je v České republice (a nejen zde!) ojedinělým experimentem. Pokud vím, nikde dosud nebylo přistoupeno k tak razantní likvidaci nepůvodního druhu obratlovce na určitém omezeném území (bez ohledu na jeho statut). I když ještě není a pravděpodobně nikdy nebude možné konstatovat (přes veškerou snahu), že na území NP nežije žádný muflon, nelze žádnému z těch, kteří se tohoto úkolu ujali, upřít snahu o jeho úspěšné vyřešení. Jsem přesvědčen, že k tomu aby bylo vyřešení tohoto úkolu co nejbližší optimálnímu stavu, tedy minimu muflonů žijících trvale na území NP, je nutné využít všech možností, tedy i těch, které jsou z různých důvodů pro některé z nás nepřijatelné.

Jistě bych mohl předkládat další a další důvody, proč jsme se v naší pracovní skupině pro myslivost Rady NP Podyjí rozhodli tak, jak jsme rozhodli. V tomto okamžiku však považuji za prioritní pokračovat v redukci počtu mufloní zvěře na území NP a nikoliv v emotivních diskusích, které nic neřeší.

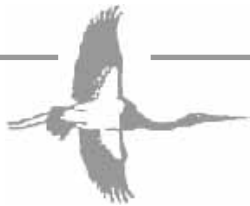
RNDr. Petr Koubek, CSc.
člen Rady NP Podyjí, zoolog

Výsledky redukčního odstřelu - mufloní trofeje z myslivecké přehlídky Správy NP Podyjí

Nerudovské „Kam s ním“? Střílet či jinak usmrcovat zvířata v odchyťových zařízeních totiž zákon neumožňuje a zbavit se živých a trofejově nekvalitních muflonů je v Česku, plném muflonů, téměř nemožné.

ních porostech. Na druhé straně však výrazným způsobem ztížilo lov a paradoxně komplikuje úplnou likvidaci populace. Proto byly upraveny podmínky odstřelu trofejové zvěře, je vypláceno zástřelné, byl

Visuté lávky na Dyji

Návštěvník národního parku při svých toulkách údolím Dyje může na některých vyznačených stezkách narazit na zajímavé stavby, spjaté s činností bývalé pohraniční stráže. Jedná se o visuté lávky přes Dyji, které ochránci hranic využí-

vali ke střežení „výdobytků socialismu“.

První z lávek spojuje oba dyjské břehy asi 300 m za posledním obydlím Zadních Hamrů ve vranovské části národního parku, v místech, kde za minulého režimu stálo strážní stanoviště neboli „piket“ a kde ženijnětechnické zátarasy, vedoucí z lesního komplexu Braitava, přecházely přes řeku a pokračovaly podél louky k Ledovým slujím. V místě bývalého „piketu“ stojí nyní rozcestník červené turistické značky, procházející napříč celým národním parkem, se zelenou odbočkou, která zde využívá právě visutou lávku a nabízí návštěvníkovi procházku po pravém břehu Dyje místní částí Vranova zvanou Benátky až k rozcestí pod vranovským zámkem.

Další dvě udržované a veřejnosti zpřístupněné lávky leží naopak ve východní části parku v lokalitě Devět mlýnů. První z nich překlenuje Dyji v místě poměrně nedávno (měřeno geologickým vývojem Českého masivu) opuště-

ného meandru řeky. Chrabrý pohraničník po přechodu této lávky musel zdolat velmi prudké stoupání (tzv. „železné schody“) až na samotnou horní hranu údolí, současný návštěvník se s tímto stoupáním potýká postupně, pozvolným stoupáním po nedávno rekonstruované Lipinské cestě (modrá turistické značky). Jedná se o středně náročnou procházku zachovalou částí národního parku (zčásti i 1.zónou), vhodnou pro ty, kteří za výchozí místo výletu zvolili některou obec ve východní části Podyjí, chtějí zhlédnout vinici Šobes a zpět by se rádi vrátili jinou cestou.

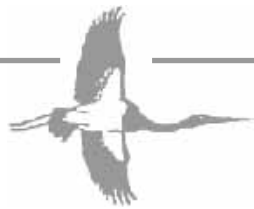
Právě vinice Šobes je zpřístupněna třetí visutou lávkou, situovanou u bývalého Gruberova mlýna. Lávka má odlišné parametry od předchozích dvou, je

podstatně širší, a její konstrukce umožňuje i provoz cyklistů. Prochází po ní již výše zmiňovaná červená turistická stezka napříč Podyjím i dálková cykloturistická trasa Greenways Praha – Wien.

Všechny tři lávky jsou majetkem Správy NP Podyjí, která je v roce 1994 nechala zrekonstruovat a od té doby vynakládá nemalé prostředky na jejich údržbu. Lávky jsou vítaným zpestřením výletu a s výjimkou pevné stavby mostu v prostoru celnice Čížov – Hardegg jsou zároveň jedinými místy na území národního parku, kde návštěvník může zdolat řeku „suchou nohou“. Návštěvníci jsou žádáni při vstupu na kteroukoliv z lávek o dodržování maximálního počtu 3 osob najednou, při vstupu většího množství lidí hrozí i trvalé poškození stavby, o zdraví nemluvě.

Další tři visuté lávky se nacházejí na území národního parku, které není turisticky zpřístupněné. Jedná se o údolí Dyje pod tzv. „Pašeráckou stezkou“ za Ledovými slujemi směrem k Hardeggu. Lávky s výjimkou poněkud netradiční migrační cesty pro drobné živočichy nemají žádné smysluplné využití. Postupně chátrají a Správa NP Podyjí pravděpodobně přikročí k jejich stržení.

Do úplného výčtu staveb, které Správa NP Podyjí zdělila po minulém režimu, patří ještě zbytek ženijnětechnického zátarasu včetně strážní věže (tzv. „špačárny“) poblíž budovy Návštěvníckého střediska Správy NP Podyjí v obci Čížov. O železné oponě však bude řeč v některém z dalších čísel Podyjského listí. – kk -

Národní park a Chráněná krajinná oblast Šumava

Největším národním parkem v České republice je Šumavský národní park. Byl vyhlášen, stejně jako Podyjí, v roce 1991 a zahrnuje na celkové rozloze cca 685 km² (více jak desetinasobek Podyjí) nejcennější partie bývalé stejnojmenné chráněné krajinné oblasti, vyhlášené již v roce 1963. Park, stejně jako všechny ostatní v ČR, je parkem bilaterálním, v centrální části má pokračování i na bavorské straně státní hranice (Nationalpark Böhmerwald).

Šumava jako rozlehlé pohraniční horstvo má výjimečné postavení. Mimo karpatskou horskou soustavu se těžko hledá v centrální Evropě tak rozlehlé, téměř souvisle zalesněné, málo osídlené a civilizačními tlaky téměř nedotčené území. I když většina porostů byla druhotně přeměněna na smrkové monokultury, najdeme zde na rozsáhlých plochách i porosty s přirozenou druhovou skladbou, z nichž některé mají pralesovitý charakter (oblast Boubína, Stožce, Trojmezí hory, Smrčiny aj.). Rozlehlé pohraniční hvozdy byly ještě relativně donedávna domovem velkých šelem (medvěd, vlk, rys). A právě rys ostrovid - v 80. letech zpětně uměle vysazený - zde má pro svůj život téměř ideální podmínky.

Šumava představuje vysoko zdvižené zarovnané pohoří. Reliéf je velmi pestrý, vrchovinný či pahorkatinný s rozlehlými náhorními pláněmi v nadmořské výšce okolo 1000 m. Větší výškové rozdíly jsou v masivu Plechého (nejvyšší hory české části Šumavy - 1378 m. n. m.) a Královského Hvozdu (součást CHKO Šumava), rozsáhlé pláně jsou nejvíce v pramenných oblastech Teplé Vltavy a Křemelné. Vývoj reliéfu nejvyšších partií horstva poznamenala čtvrtohorní ledovcová modelace.

V porovnání s Podyjím je Šumava parkem velice chudým na rostlinné druhy. Významné jsou některé endemické druhy (např. hořeček český), druhy alpské (hořec šumavský) i glaciální relikty (bříza zakrslá). Největším obohacením poměrně jednotvárné šumavské flory jsou společenstva azonální - zejména vege-

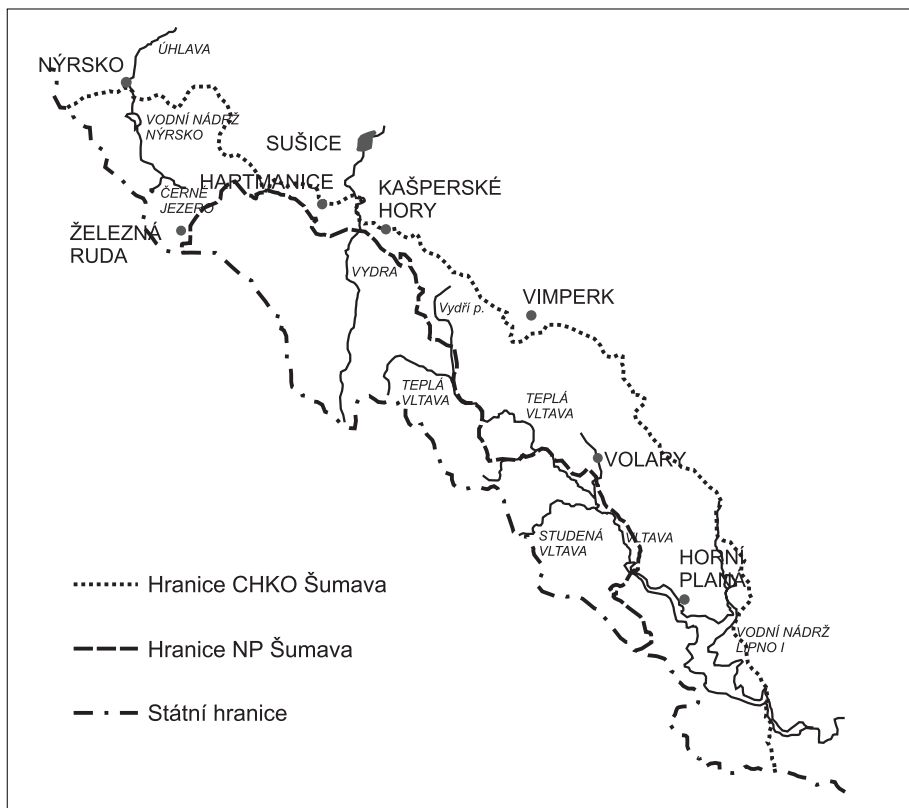
tace rašelinišť s borovicí blatkou či „bažinnou“ kosodřevinou, vegetace suťových svahů či kamenných moří a vegetace stěn ledovcových karů s vzácnějšími subalpínskými druhy pod horní hranicí lesa.

Právě ledovcová jezera jsou významným fenoménem Šumavy. Zachovalo se jich do dnešní doby na české straně Šumavy celkem 5 (Černé, Čertovo, Prášilské, Laka a Plešné). Šumava je pramennou oblastí významných českých řek, zejména Vltavy, Otavy, Blanice a Úhlavy. Díky husté potoční síti a bohatosti těchto zdrojnic hrála voda v minulosti velkou roli v lesním hospodářství pohoří, přesněji v transportu šumavského dříví do vnitrozemí. Na území národního parku jsou zachovány dvě významné, téměř 200 let staré technické památky. Jedná se o Vchynicko - Tetovský plavební kanál spojující zdrojnice Otavy Vydra a Křemelnou a zejména 44 km dlouhý Schwarzenberský plavební kanál v masivu Plechého, odvádějící vody i přes hlavní evropské rozvodí do Rakouska.

Národní park je směrem do vnitrozemí obklopen stejnojmennou chrá-

něnou krajinnou oblastí. Na rozdíl od Krkonoš nebo Podyjí, kde funkci nárazníkové zóny plní ochranné pásmo NP s rozlehlými zemědělskými pozemky, má v případě Šumavy statut CHKO své plné opodstatnění, neboť se jedná o území s vysokými přírodovědnými i krajinářskými hodnotami. Ne nadarmo jsou zde vyhlášena rozlehlá maloplošná chráněná území, která svým přírodovědným významem národnímu parku konkurují (zejména národní přírodní rezervace Boubínský prales či Černé a Čertovo jezero nebo národní přírodní památka Blanice).

Šumava, zejména po pádu železné opony, právem přitahuje pozornost veřejnosti. Území je ideálním místem pro pěší, cyklistickou i lyžařskou turistiku. Díky své rozloze není zdánlivě tak zranitelné jako Podyjí, nicméně počty turistů, kteří Šumavu celoročně navštěvují, nutí správu parku k usměrňování návštěvníků na síť stezek a na vybraná místa. Jako dobrý a osvědčený prostředek slouží nejen několik návštěvnických středisek, ale i veřejná rekreační autobusová doprava napříč národním parkem po dobu letních měsíců. - kk -

Evropská netopýří noc

26.–27. srpna 2000 proběhne již čtvrtá Evropská netopýří noc. Na počátku této mezinárodní aktivity, která má dnes odezvu ve většině evropských států, byla snaha Polského chiropterologického informačního centra o zviditelnění aktivit zaměřených na ochranu a výzkum netopýřů a o jejich mezinárodní propojení. Není pochyb o tom, že netopýří patří v Evropě ke snadno zranitelným či ohroženým skupinám živočichů.

Jejich životní strategie založená na dlouhověkosti, malé produkci mláďat a také potravní vazba na bezobratlé, zejména hmyz, je činí zranitelnými mnoha způsoby. Nejdůležitějším je patrně vazba na tradiční úkryty, které jsou po desetiletí využívány k porodům a odchovu mláďat (letní mateřské kolonie) či k zimování, které jsou často součástí lidských staveb a které mohou být záměrně či mimoděk

ničeny lidskou činností. Dalším ohrožujícím faktorem je chemizace v zemědělství a lesnictví, i když v současnosti její role vlivem ekonomické situace a uvědomování si ekologických dopadů zřejmě klesá. V neposlední řadě je pro netopýry nebezpečný obecně negativní vztah lidí, daný kulturně-historickými souvislostmi.

Netopýří jsou v České republice chráněni dle zákona 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny, který především pamatuje na druhy zvláště chráněné (13 z 21 druhů obývajících ČR). Česká republika také v roce 1994 přistoupila k Dohodě o ochraně netopýřů v Evropě (vyhláška 208/1994 Sb.), čímž se zavázala k zajištění ochrany všech netopýřích druhů. Legislativní normy ovšem nemohou zajistit netopýřům ani zdaleka tak účinnou ochranu, jako slušný, zodpo-

vědný, uvážlivý a ohleduplný přístup lidí k těmto zajímavým tvorům.

Právě Evropská netopýří noc chce oslovit širokou veřejnost a seznámit ji se zajímavým a pestrým životem netopýřů v našem okolí. Chce umožnit zájemcům setkat se zblízka s těmito savci, o nichž se řada lidí mylně domnívá, že jsou oškliví či nebezpeční. Chce také ukázat moderní metody umožňující poznávat netopýry bez rušivých zásahů do jejich života. Toto přibližování netopýřů lidem se navíc děje v době, kdy v krajině probíhají takzvané „podzimní přelety“ netopýřů – v období, kdy se netopýří stěhují z letních sídel, kontrolují potenciální zimní úkryty, seznamují s nimi tohoroční mláďata, některé druhy se páří, jsou velmi aktivní a často se mohou objevit na neočekávaných místech i ve svízelných situacích, které jim právě člověk může pomoci řešit.

-ra-

Kalendář vycházek pro veřejnost

Srpen

5.8. sobota – Cyklistická vyjíždka po hradech rakouského národního parku
Vedoucí: Petr Lazárek – Správa NP Podyjí
Sraz: 9.00 Návštěvnické středisko Čížov (auta prosíme odstavit na parkovišti před obcí)
Trasa: Čížov – Hardegg – hrad Hardegg – hrad Kaya – stejnou cestou zpět cca 25 km nebo pro zájemce přes Merkersdorf – Niederfladnitz – Hnanice – Šobes – Podmolí zpět do Čížova nebo do Znojma – cca 45 km
Nutno s sebou: platný cestovní pas, cca 100 ŔS (vstupné do hradů)
Zaměření: historie středověkých hradů v Podyjí

26.8. sobota – Netopýří noc
Vedoucí: Mgr. Antonín Reiter – Jihomoravské muzeum Znojmo (pořádáno ve spolupráci s Českou společností pro ochranu netopýřů a v rámci Evropské netopýří noci)
Sraz: 18.30 Lukov, u hospody
Trasa: Lukov – Nový Hrádek – Lukov nejen po turistické cestě s odbočkami k rybníku či do lesa cca 10 km místy náročnějším terénem,

návrat do 22.30 h

Nutné vybavení: funkční baterka
Zaměření: přiblížení života netopýřů, ukázka jejich odchytu do sítí, rovněž jejich sledování ultrazvukovým detektorem

Září

9.9. sobota – Za pověstmi a poezií
Vedoucí: Jiří Svoboda – Základní škola Loucká Znojmo
Sraz: 9.00 h Hradiště, u autobusové zastávky
Trasa: Hradiště – Králův stolec – Čertův mlýn – zpět Hradiště cca 7 km nenáročným terénem s návratem
okolo 13.00 h
Zaměření: poezie Josefa Bergmanna a místní pověsti
23.9. sobota – Cyklistická vyjíždka do Přírodního parku Jevišovka
Vedoucí: RNDr. Jan Kos, Petr Lazárek – Správa NP Podyjí
Sraz: 9.00 h u mostu pod hrází vodní nádrže Znojmo
Trasa: Znojmo – Citonice – Olbramkostel – Jevišovice – Plaveč – Hluboké Mašůvky – Kravsko – Citonice – Znojmo cca 50 km po lesních a polních cestách (vhodné pro horská

nebo trekingová kola)

Zaměření: krajina v sousedství Národního parku Podyjí, její krásy a hodnoty

Říjen

7.10. sobota – Lesnická exkurze
Vedoucí: Dr.Ing.Tomáš Vrška - Správa NP Podyjí
Sraz: 9.00 h Vranov nad Dyjí náměstí – u restaurace Formosa
Trasa: Vranov – okruh revírem Braitava – zpět Vranov cca 10 km náročným terénem, návrat do 14.00 h
Zaměření: Péče o les v jednotlivých zónách Národního parku Podyjí

21.10. sobota – Geologická exkurze na Vranovsko
Vedoucí: RNDr. Tibor Andrejkovič – Správa NP Podyjí
Sraz: 9.00 h před budovou Návštěvnického střediska Správy NP Podyjí v Čížově (auta prosíme odstavit na parkovišti před obcí)
Trasa: Čížov – Pašerácká stezka – Ledové sluje – Hamerské vrásky – Vranov nad Dyjí
Zaměření: Geologie a geomorfologie západní části Národního parku Podyjí

Podyjské listí – Zpravodaj Správy Národního parku Podyjí, ročník 1., č.3-4/2000 ° **Vydává:** Správa Národního parku Podyjí, Na Vyhlídce 5, 669 02 Znojmo ° **Redakce:** RNDr. Jan Kos ° **Spolupráce:** PhDr. Markéta Jelínková, Eva Jurmanová, Bc. Martin Kouřil, Ing. Josef Maxa, Mgr. Antonín Reiter (Jihomoravské muzeum Znojmo), Mgr. Lenka Reiterová, Ing. Tomáš Rothröckl, RNDr. Jaroslav Šmerda (Jihomoravské muzeum Znojmo) ° **Fotografie:** PhDr. Markéta Jelínková, RNDr. Jan Kos, Petr Lazárek, Mgr. Bohumír Prokůpek, Lukáš Prokůpek, Mgr. Lenka Reiterová, Ing. Tomáš Rothröckl, RNDr. Jaroslav Šmerda ° **Grafická úprava a sazba:** Atelier FGT Znojmo, Horní Česká 42, tel.: 0624/261175 ° **Tisk:** Amaprint Třebíč ° **Náklad:** 700 výtisků ° **Vyšlo:** srpen 2000 ° Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, státním podnikem, OZ Jižní Morava, ředitelství v Brně, č.j. P/2 - 1173/00 ze dne 3. 3. 2000. Vytiskeno na 100% recyklovaném papíru. Neprodejné